

Sobre la 'banalitat' del nacionalisme

“Paral·lelament a la revitalització de les nacions sense estat a Europa, la globalització provoca un renovat nacionalisme d'estat, hostil a les institucions supranacionals i al reconeixement de les diferències ètniques i nacionals interiors.”

A mesura que l'any 2000 s'acosta, les prediccions sobre el futur de la nostra societat plouen pertot. Permeteu-me, doncs, de fer-ne una més: els nacionalismes de tot tipus, tant el de les nacions sense estat com el dels estats nació, continuaran tenint una força mobilitzadora important al proper segle. Sobre l'evolució del primer, el llibre de Montserrat Guibernau, *Nacions sense Estat* (Columna, 1999) ofereix algunes pistes interessants. Per aquesta autora, el procés de globalització actual produeix una transformació radical de l'estat nació que obre la porta perquè unitats polítiques alternatives, com les nacions sense estat, progressin i es consolidin.

Sense voler contrariar els pronòstics de Guibernau, m'agradaria parlar del segon tipus de nacionalisme, el de l'estat nació. Paral·lelament a la revitalització de les nacions sense estat a Europa, la globalització provoca un renovat nacionalisme d'estat, hostil a les institucions supranacionals, a la transferència de poders i al reconeixement de les diferències ètniques i nacionals interiors. Renovat, perquè tot el segle XX ha estat marcat pel nacionalisme. Només cal recordar que volen dir les sigles de l'organització internacional que agrupa més estats del món, l'ONU.

De fet, sense estats nació no hi hauria nacionalisme. La ideologia nacionalista es troba estretament lligada al procés de formació i consolidació dels estats. Es tracta, però, d'un nacionalisme comú, familiar, natural o com proposa Michael Billig, “banal”. Mitjançant alguns símbols (banderes, mapes, exèrcit, himnes, festes, seleccions esportives) i instruments en mans del poder (escola, mitjans de comunicació), el “nacionalisme banal”, propi als estats, es presenta com natural, buit de qualsevol significació política. Així, els *nacionalistes* són aquells que pertanyen a un determinat moviment social en defensa d'una minoria ètnica o nacional. Els ideòlegs del “nacionalisme banal” divideixen el món entre *nosaltres* (representants de l'ordre establert) i *ells* (nacionalistes irracionals).

Aquesta separació és particularment present tant en els mitjans de comunicació espanyols com en el discurs de la classe política amb seu a Madrid. Així, els periodistes i polítics utilitzen el terme “nacionalista” per referir-se a aquells que busquen un canvi de l'ordre esta-

blert, ja sigui la independència d'Euskadi, la reforma de l'Estatut de Catalunya o un aprofundiment de les relacions entre els Països Catalans. Si els espanyols defensen la unitat indivisible del regne d'Espanya no és per *nacionalisme* sinó en tot cas per *patriotisme* o per “salvar” la democràcia.

El pitjor, però, és que els mitjans de comunicació catalans i els partits polítics amb seu a Barcelona han integrat el “nacionalisme banal” espanyol en llur vocabulari. Així, parlem dels “nacionalistes” de CiU, del “front nacionalista” CiU-ERC, però en canvi, ens referim als representants del PSC-PSOE com els “socialistes” i als del PP com els “populars”. Si admitem que existeixen les dues formes de nacionalisme (nacions sense estat i estats nació) i que el proper segle continuarà marcat per aquesta ideologia, seria bo que el llenguatge reflectís aquesta realitat.

És a dir, o bé definim tots els partits polítics per la seva adscripció ideològica (dreta-esquerra) i, d'aquesta manera, els membres de CiU passen a ser els “conservadors” mentre que els d'ERC són els “progressistes”, o llavors cal especificar l'adscripció nacional. Si parlem de partits “catalanistes”, perquè no dir partits “espanyolistes”? I referir-se als “nacionalistes” del PP? O bé, als “nacionalistes espanyols”, o, fins i tot, al “front espanyolista”?

En alguns casos, es podria argumentar que l'economia de llenguatge en els mitjans de comunicació és massa important per entrar en aquestes qüestions. Em sembla, però, que el principal obstacle perquè es doni un canvi en el discurs (mentalitat?) és que aquest tipus de formulacions no resultarien *políticament correctes*.

De ben segur, l'era dels *nacionalismes* desapareixerà de la mateixa manera que aquesta va emergir en la història ara fa dos segles. Però com cantava en Raimon, mentre això no succeeixi, “anem dient les coses pel seu nom”.

Periodista